Білім беру экологиясының факторы ретінде заманауи мұғалім тұлғасының кәсіби бағыттылығы мен сәйкестігі

Обыдёнкина Л.В.,
Орал қ. Педагогикалық шеберлік
орталығы филиалының директоры п.ғ.к.

Сәйкестік туралы неліктен айту керектігінің үш дәлелі

Қатыстылық

↓

Ынта

↓

Құзыреттілік

«Кәсіби сәйкестілік кәсіби сана сезім категориясы, ол - адам мен оның қызметінің бірлігін көрсетеді, кәсіби шеберлік кәсіби тәжірибе мен кәсіби қарым - қатынастан туады. Кәсіби сәйкестік қоршаған ортамен кәсіби қарым- қатынас тәсілін таңдаушы және жүзеге асырушының өз сипаттамасын және осы қызметті орындау арқылы өзін - өзі сыйлау мәнін табуын көрсетеді (қалаймын, қолымнен келеді, істей аламын — және бұл Мен)»

Л.Б.Шнейдер

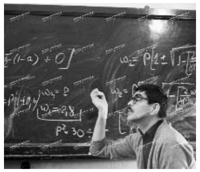

Кәсіби сәйкестіктің құрылымдық бөлшектері жүзеге асырылатын қызметтің **мәні**, адамның жеке **құндылықтары**, прототиптік кәсіби **образдары** болады.

Бағыттылық – бұл психологиялық тұлғаны анықтайтын ең басты сапа, қызметке түрткі болатын «мәнін тудыратын мақам», қызмет мақамдары арасындағы ниеттену үдерісін бөлуге және оның мақамдар иерархиясын ұғынуна мүмкіндік береді.

А.Н. Леонтьев

Бағыттылық - сәйкестіліктің прототиптік кәсіби бейнесінің маркері

(Е.И.Рогов әдістемесі бойынша)

Мұғалім тұлғасының прототиптік құрылымы (Бағыттылық) бағыттайды.	Кәсіби қызметтің (философиясы) мағыналық мәні	Мінездеме
«Ұйымдастырушы» типіндегі тұлғаның құрылымы	**Білім беру – қоғамдық міндет, оның мазмұны мен нәтижесін қоғам анықтайды және оның дамуына қызмет етеді. Қоғамдық міндетті түсінсе қалғанының бәрі болады.**	Талапқойыштық, ұйымдастырушылық, мықты ерік жігер, белсенділік. Қызметтің басты бағыты сыныптан тыс жұмыс кеңістігінде болу. Түрлі сыныптан тыс шаралар барысында жеке тұлғалық қасиетін көрсетеді; іскерлік карым - қатынаста, ұжымдық қызығушылкта, тәртіп пен т.б, жерде оның әсері жиі байқалады.
«Пән мұғалімі» типіндегі тұлғаның құрылымы	**Білім берудің міндеті – нақты пәнге қатысты ғылым саласында дұрыс білім мен түсінік беру. Мұғалімнің міндеті – көп міндеттілік алмай, өз пәнінің маманы болу! Білім болса– қалғанының бәрі болады.**	Байқағыштық, кәсіби құзыреттілік, шығармашылыққа талпыну, пәнге оқушылардың қатты бағытталуы, олардың қызметінің нақты пән ішінде ұйымдастырылуы. Оқушыны оқылатын пән құралдарымен тәрбиелеу, ғылыми әлем бейнесін қабылдауын өзгерту, жобалық жұмыстарға тарту т.б.
«Коммуникатор» типіндегі тұлғаның құрылымы	**Білім берудің маңызы – адамдармен тіл табысуға, ынтымақтасуға , қарым - қатынас жасауға үйрету. Қақтығыссыз ынтымақтасу және тіл табысу қабілеті болса– қалғанының бәрі болады.**	Тіл табысу, мейірімділік, сыртық тартымдылық, жоғары рухани байлылық, эмоцияға бай және жұмсақтық. Өзінің тәрбиелік әсерін оқушымен үйлесімділік механизмдерін іздеу және жеке өмірімен байланыс нүктесін табу арқылы жүзеге асырады.
«Зиялы» типіндегі тұлғаның құрылымы	**Білім берудің мәні – зиятты ояту және әлемді күрделі құбылыс ретінде қабылдауға, сыни ойлауға, концептілерді түсінуге үйрету –осы түсініктер негізінде ұстаным калыптастыру. Сыни ойлау мен қиындықтарды түсіну болса қалғанының бәрі болады.**	Жоғарғы зият, жалпы мәдениет және адамгершілік, табандылық, моралды нормаларды сақтау. Жоғары зияткерлік ағарту қызметі арқылы өзін жүзеге асырады, оқушыларды адамгерщілікке, рухани байлық пен бостандықты сезінуге жетелейді.

Сұрақтар:

- Казақстанның заманауи мектептерінің сұранысын сәйкестіліктің қандай бағыттары көбірек қанағаттандырады?

- Тұлғаның екі немесе одан көп бағыттылық типтерінің үйлесуі мүмкін бе?

- Сәйкестілік және бағыттылық мәселелері білім беру экологиясы, мектеп, кәсіби орта мәселелерімен қалай байланысады?

Зерттеу

Қайда? Кім? Қашан?

Орал және Ақтөбе қалаларындағы педагогикалық шеберлік орталығының филиалдары. Респонденттер саны – 560. Өткізу уақыты – маусым-шілде 2019 ж. Зерттеушілер тобы – 5 қатысушы.

Неге ?

Әр түрлі жастағы және әр түрлі топтағы мұғалімдердің кәсіби бағытталу мінездемесін түсіну, мектеп ортасының экологиясына кәсіби қызметтің әсер ететін механизмдерін анықтау, содан кейін экологияны жақсарту мен өзгерістерді еңсеру стратегияларын жасақтау.

Қалай?

Психология докторы Е.Роговтың «Мұғалімнің кәсіби тұлғалық бағытталуын бағалау» әдістемесінің көмегі арқылы. Сауалнама. Мәліметтерді математикалық өңдеу.Сараптама. Интерпретация.

Бұл бізге не береді?

Алынған мәліметтер мектептің кәсіби ортасының экологиясын жақсарту жобасын жасауға мүмкіндік береді.

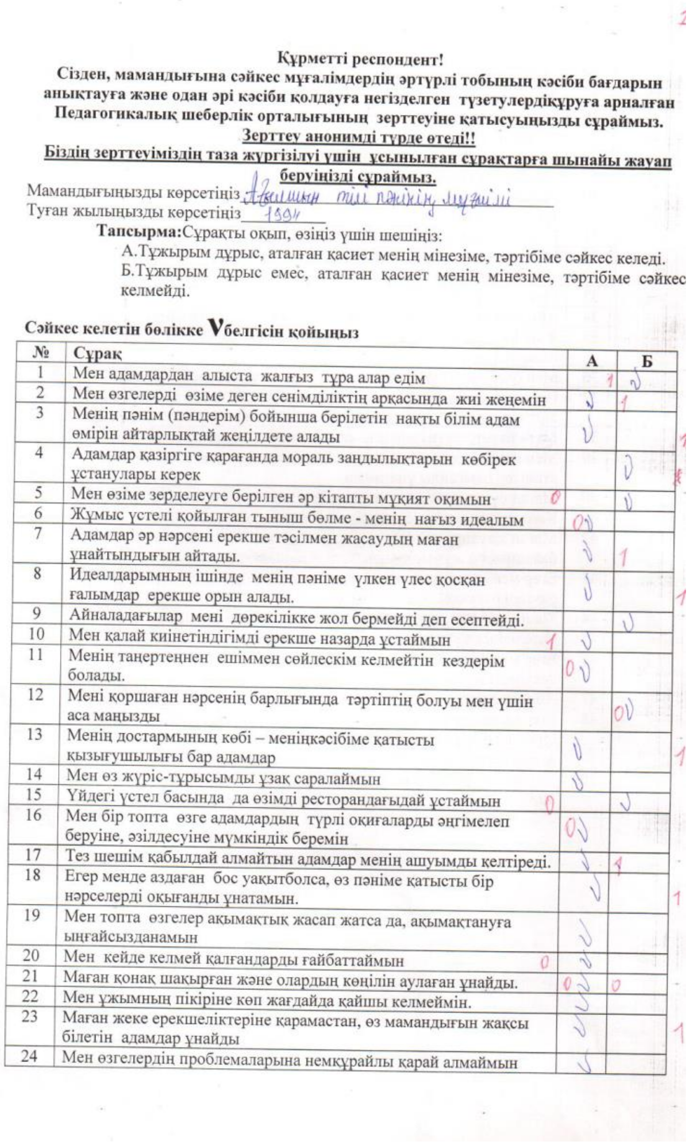

Құрметті респондент!

Сізден, мамандығына сәйкес мұғалімдердің әртүрлі тобының кәсіби бағдарын анықтауға және одан әрі кәсіби қолдауға негізделген түзетулердіқұруға арналған Педагогикалық шеберлік орталығының зерттеуіне қатысуыңызды сұраймыз.

Зерттеу анонимді түрде өтеді!!

Біздің зерттеуіміздің таза жүргізілуі үшін ұсынылған сұрақтарға шынайы жауап беруіңізді сұраймыз.

Мамандығыңызды көрсетіңіз Ағылшын тілі пәнінің мұғалімі

Туған жылыңызды көрсетіңіз 1994

Тапсырма: Сұрақты оқып, өзіңіз үшін шешіңіз:

А.Тұжырым дұрыс, аталған қасиет менің мінезіме, тәртібіме сәйкес келеді.

Б.Тұжырым дұрыс емес, аталған қасиет менің мінезіме, тәртібіме сәйкес келмейді.

Сәйкес келетін бөлікке V белгісін қойыңыз

№	Сұрақ	А	Б
1	Мен адамдардан алыста жалғыз тұра алар едім		√
2	Мен өзгелерді өзіме деген сенімділіктің арқасында жиі жеңемін	√	
3	Менің пәнім (пәндерім) бойынша берілетін нақты білім адам өмірін айтарлықтай жеңілдете алады	√	
4	Адамдар қазіргіге қарағанда мораль заңдылықтарын көбірек ұстанулары керек		√
5	Мен өзіме зерделеуге берілген әр кітапты мұқият оқимын		√
6	Жұмыс үстелі қойылған тыныш бөлме - менің нағыз идеалым	√	
7	Адамдар әр нәрсені ерекше тәсілмен жасаудың маған ұнайтындығын айтады.	√	
8	Идеалдарымның ішінде менің пәніме үлкен үлес қосқан ғалымдар ерекше орын алады.	√	
9	Айналадағылар мені дөрекілікке жол бермейді деп есептейді.		√
10	Мен қалай киінетіндігімді ерекше назарда ұстаймын	√	
11	Менің таңертеңнен ешіммен сөйлескім келмейтін кездерім болады.	√	
12	Мені қоршаған нәрсенің барлығында тәртіптің болуы мен үшін аса маңызды		√
13	Менің достармының көбі – менiңкәсібіме қатысты қызығушылығы бар адамдар	√	
14	Мен өз жүріс-тұрысымды ұзақ саралаймын	√	
15	Үйдегі үстел басында да өзімді ресторандағыдай ұстаймын		√
16	Мен бір топта өзге адамдардың түрлі оқиғаларды әңгімелеп беруіне, әзілдесуіне мүмкіндік беремін	√	
17	Тез шешім қабылдай алмайтын адамдар менің ашуымды келтіреді.	√	
18	Егер менде аздаған бос уақытболса, өз пәніме қатысты бір нәрселерді оқығанды ұнатамын.	√	
19	Мен топта өзгелер ақымақтық жасап жатса да, ақымақтануға ыңғайсызданамын	√	
20	Мен кейде келмей қалғандарды ғайбаттаймын	√	
21	Маған қонақ шақырған және олардың көңілін аулаған ұнайды.	√	
22	Мен ұжымның пікіріне көп жағдайда қайшы келмеймін.	√	
23	Маған жеке ерекшеліктеріне қарамастан, өз мамандығын жақсы білетін адамдар ұнайды	√	
24	Мен өзгелердің проблемаларына немқұрайлы қарай алмаймын	√	

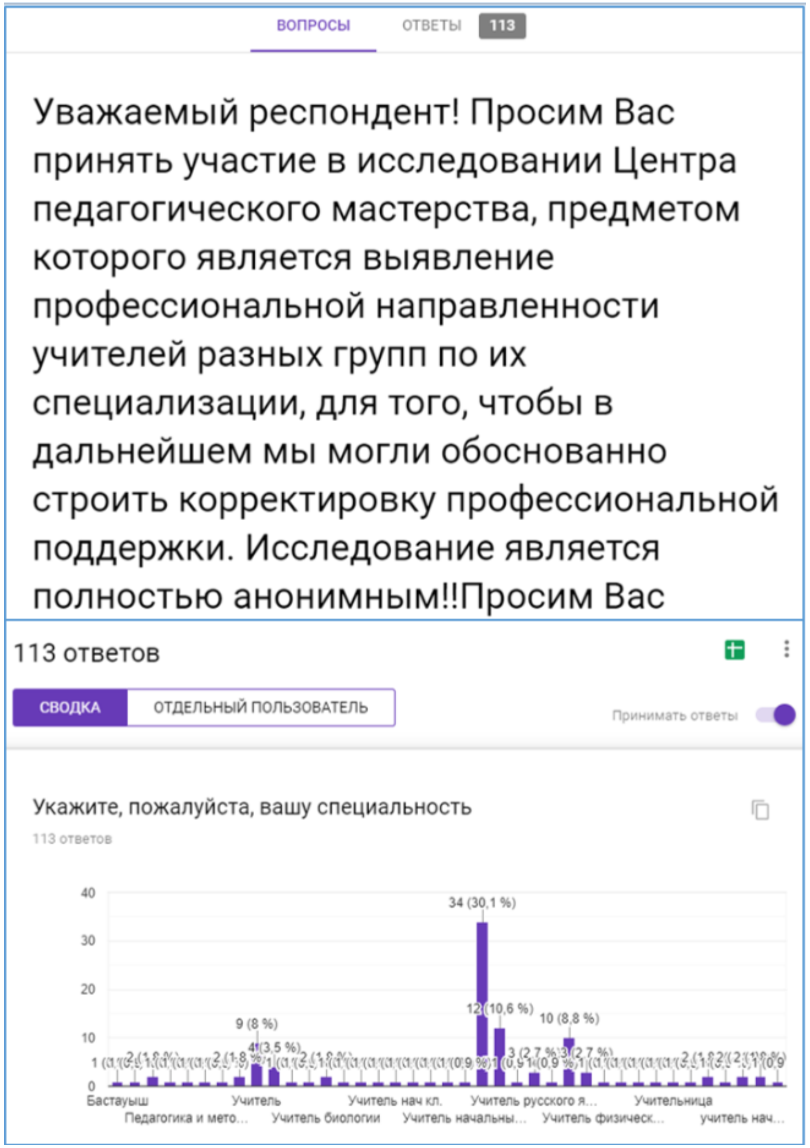

«Ұрпақтар» аралығындағы нәтижелер

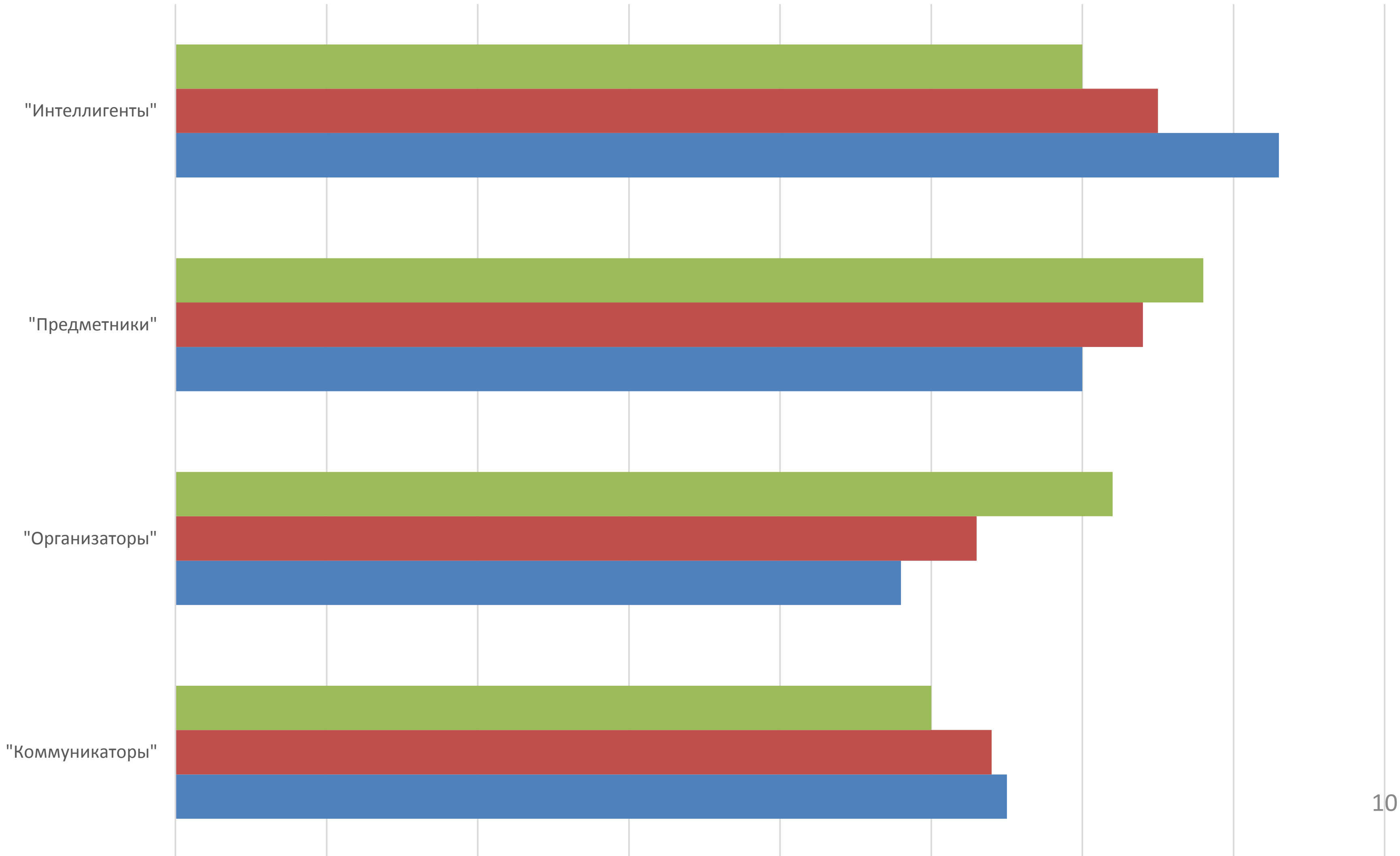

Әр түрлі мамандық бойынша мұғалімдердің тұлғалық бағытталу басымдылығы

	«Коммуникаторлар»	«Ұйымдастырушылар»	«Пән мұғалімдері»	«Зиялылар»
Бастауыш сынып	4,6	4,7	5	6,4
Математика	**6,1**	**6,5**	**7,5**	6
Физика	5,5	4,9	**7,3**	5,6
Химия	5	4,8	6,5	**6,8**
Биология	5,3	**7,3**	6,3	6,3
География	4,9	6,1	6	6
Тарих	6	6,3	**7**	**7,3**
Орыс тілінде оқытатын мектептердегі қазақ тілі мен әдебиеті	4,5	6,3	**7,3**	5,8
Қазақ тілінде оқытатын мектептердегі қазақ тілі мен әдебиеті	5,4	5,8	**7,4**	**6,8**
Орыс тілі мен әдебиеті	5,8	5,8	**7,1**	**6,8**
Ағылшын тілі	5,3	5,1	6,5	6,3
	5,3	**5,8**	**6,7**	**6,4**

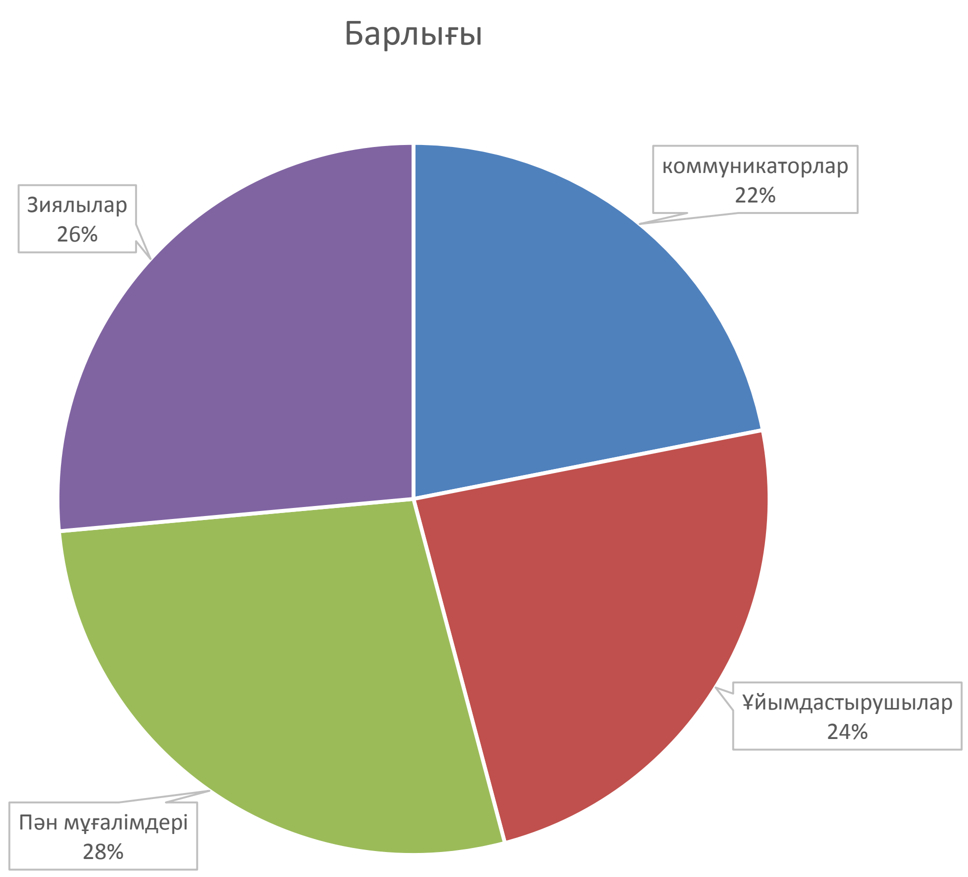
Барлығы
коммуникаторлар
22%
Ұйымдастырушылар
24%
Пән мұғалімдері
28%
Зиялылар
26%

Нәтижелерді интерпретациялау

Анықтаймыз:	Шешім шығарамыз:	Кәсіби орта экологиясының қауіп - қатері:
Анық түрдегі кәсіби бағытталған сәйкестік аға буын оқытушыларында көбірек байқалады (В-В), ол көбіне «Зиялы» бағыты бойынша көбірек ұсынылады. «Ұйымдастырушы» бағытында аз көрінеді	Аға буын оқытушылары көбіне өздерінің жоғары сәйкестілікке бейімділігін, кәсіптегі өзіндік ұстаным мен қоғамдық міндеттердің маңызына деген сенімін көрсетеді.	Реформалар мен өзгерістерге «қарсылық көрсету» және кедергілер.
«Х» және «Ү» ұрпағының мұғалімдерінде бағыттың шашыраңқы тенденциясы байқалады, сол бағыт өкілдерінің саны төмендейді, контингент жас болған сайын бағыттылық та түрлене түседі	Мұғалімдердің жасының төмендеуіне сәйкес кәсіби ұстаным мен сәйкестіліктің түрленуі артады, бірақ бағыттылықтың айқындығы әлсіз болады, бұл мамандықтағы базалық тұтас құндылықтар орнатуда бағыттан адасуды көрсетеді.	Білім берудің жалпы мақсаттарын түсінудегі қиындықтар, жұмыстың операциялық деңгейіне көшудегі қатер.
Білімді ортақтандыру бағыты бойынша «пән мұғалімдері» көпшілігі тілдік және нақты пәндерде, сонымен қатар тарихшылар ортасында ұсынылған.	Физика, математика, сонымен қатар тілдік пәндердің мұғалімдері пәннің міндеттерін меңгертуге күш салады. Олардың кісіби бағыттылығы балаларды оқытудың басқа міндеттеріне өтуде қиындық тудырады. Тарих пәні мұғалімдерінің көрсеткіштері бұл пәнді оқытудағы кейбір тоқыраулар туралы айтады.	Жаңартылған білім беру бағдарламалары бойынша атқарылатын жұмыстарды, ортақ бірегей мақсаттард, тұжырымдарды, білімнің тұтастығын, кіріктірілуін жасарын түрде көзге ілмеу. Мақсаттарды түсінбеу.
Сәйкестілік бағытының әлсіз көрінуі бастауыш мектеп мұғалімдерінде анық байқалады (бірде бір көрсеткіш 7 санына жақын ұпайды көрсетпейді)	Өзінің кәсіби бағытын ұғынуда, сәйкестілік мінездемесі мен ұстанымы бойынша төменгі деңгей көрсетеді.	Егер мұғалімдерде кісіби тырысу мен анық болжау бағыты болмаса, оқушыларда оқу мотивтерін қалыптастыру қабілетінің төмендеуі мүмкін

Мұғалімнің кәсіби сәйкестігін арттыру арқылы білім беру экологиясын жетілдіру стратегиялары

1 стратегия. Кәсіби талдау

2 стратегия. Сәйкестіліктің маңызы мен оның бағыттылық сараптамасын арттыру

3 стратегия. Болашақ мұғалімнің ЖОО мен колледждегі білім алу кезеңінде кәсіби сәйкестілігін қалыптастыруға жағдай жасау

Назарларыңызға рахмет!